

ДО ЮВІЛЕЮ ВІДОМОГО УКРАЇНСЬКОГО КНИГОЗНАВЦЯ С. Й. ПЕТРОВА

УДК 025.353:025.171=124]:027.54(477-25)НБУВ+094.1"15/17":027.54(477)511.1

*Юлія Костянтинівна Рудакова,
кандидат історичних наук,
старший науковий співробітник
відділу стародруків та рідкісних видань
Інституту книгознавства
Національної бібліотеки України
імені В. І. Вернадського
e-mail: vsrv@nbuv.gov.ua*

ДРУКОВАНИЙ КАТАЛОГ УКРАЇНСЬКИХ ЛАТИНОШРИФТНИХ СТАРОДРУКІВ XVI–XVIII ст.: ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ ФОНДІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ ім. В. І. ВЕРНАДСЬКОГО

Анонсується новий друкований каталог українських латиношрифтних стародруків, що укладається у відділі стародруків та рідкісних видань Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Наголошено на актуальності такого науково-довідкового видання, окреслено хронологічні та географічні межі охоплення стародруків, наведено приклади уточнень і доповнень до бібліографічних описів окремих видань, виявлених під час роботи над каталогом, а також подано зразки бібліографічних описів видань і примірників.

Ключові слова: друкований каталог, українські стародруки, видання латинським шрифтом, атрибуція стародруків.

Латиношрифтні стародруки, які зберігаються у відділі стародруків та рідкісних видань (далі – ВСПВ) Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (далі – НБУВ), на відміну від видань кириличного та гражданського друку, ще не мають свого друкованого каталогу. Робота з дослідження стародруків латинським шрифтом постійно ведеться у відділі, її результати відображаються як у наповненості електронних і карткових каталогів, так і в численних публікаціях співробітників відділу. Однак великий книжковий масив та специфіка роботи з такими різноплановими багатомовними виданнями зумовили необхідність застосування диференційованого підходу й опрацювання наявного масиву відповідних стародруків за

© Ю. К. Рудакова, 2018

певними напрямками чи категоріями. Так, свого часу було укладено та опубліковано друковані каталоги, побудовані за хронологічним принципом, – інкунабул [2] і палеотипів [3], а також видавничим – альдин [7]. Зараз, з огляду на актуалізацію тематики збереження та дослідження національного культурного надбання, видається закономірним зосередитися насамперед на підготовці каталогу вітчизняних латиношрифтних стародруків. У даний час триває робота над каталогом відповідних видань і примірників, які зберігаються у ВСРВ, на наступному етапі каталогізацією буде охоплено також інші відділи та книжкові колекції бібліотеки. До каталогу планується вмістити бібліографічну інформацію про видання, надруковані як латинським шрифтом, так і паралельно латинським і кириличним або гражданським шрифтами, а також про ті, в яких латинський шрифт використано для друку значних фрагментів тексту.

Питання доповнення національної бібліографії стародруків не втрачає своєї актуальності. Адже найбільш повний каталог українських стародруків Я. Запаса та Я. Ісаєвича «Пам'ятки книжкового мистецтва» [1] містить пропуски як щодо охоплення всього репертуару відповідних видань, так і щодо відображення наявності їхніх примірників у найбільшому національному книгосховищі – НБУВ. Окрім того, згаданий вище каталог обмежується лише українськими територіями в сучасних державних кордонах і не охоплює продукції друкарень, що діяли на етнічних українських землях поза межами сучасної території України. На цих територіях функціонували навчальні заклади, в яких здобували освіту місцеві та приїжджі українці, друкарнями видавалися твори, орієнтовані на місцевого, зокрема українського, читача. Отож з поля зору вітчизняної бібліографії стародруків випадає продукція друкарень, що видавали книжки латинським шрифтом на території Берестейщини, Перемишльщини, Підляшшя, Пінщини, Холмщини, які за сучасним адміністративним поділом належать до сусідніх Білорусі та Польщі. Другим за значимістю є багатотомний каталог К. Естрайхера «Bibliografia Polska» [9], який охоплює видання друкарень, що діяли на території першої Речі Посполитої, та полоніку, видану поза її межами, а отже, включає й дані про українські стародруки. Цей покажчик у значній кількості випадків містить додаткову інформацію про видання, але він також має лакуни в питанні відображення репертуару українських друкарень.

Хронологічно майбутній каталог буде охоплювати друки другої половини XVI–XVIII ст., а саме від 1563 р. – першого наявного видання, надрукованого в Бересті, до 1800 р. включно.

Географічні межі каталогу:

– українські території в сучасних адміністративних кордонах і друкарні, що діяли на цих територіях у заявлених хронологічних межах

(примірники видань яких є у фонді відділу) в містах Бердичів, Дніпро (Катеринослав), Добромилі, Київ, Луцьк, Львів, Махнівка, Новгород-Сіверський, Почаїв, Чернігів, Яворів;

– етнічні українські території та друкарні, що діяли на них у заявлених хронологічних межах (примірники видань яких є у фонді відділу) в містах Берестя, Замостя, Перемишль, Пінськ, Супрасль, Ярослав.

На даний час ще не можна говорити про точні кількісні характеристики каталогу, адже робота з виявлення та описування примірників видань у відділі не завершена, але все ж можна зробити певні висновки. З усіх відомих у бібліографії українських латиношрифтих стародруків, надрукованих на території сучасної України, – понад 2 800 (за каталогом Я. Запасака, Я. Ісаєвича) – у відділі представлено близько 20 %, з надрукованих на етнічних землях – а це понад 800 видань (за каталогом К. Естрайхера) – близько 17 %. Загальна кількість примірників перевищує одну тисячу одиниць.

Кількісно у фонді ВСРВ найширше представлені видання найбільш потужних у цьому сегменті друкарень – Львівського єзуїтського колегіуму та Замойської академії, відповідно понад 25 % із понад 620 видань і близько 18 % із близько 570 видань. Дещо менше представлена продукція друкарень Бердичівського кармелітського монастиря (близько 15 % з понад 530 видань¹), Піллерів у Львові (менше 10% із близько 450 видань), львівського братства Св. Трійці (близько 25 % із близько 330 видань), Почаївського Святоуспенського монастиря (понад 60 % із понад 110 видань). У відділі зберігається понад 40 % латиношрифтної продукції друкарні Києво-Печерської лаври (разом із так званою друкарнею Київської академії при Печерській лаврі) – 20 із 49 видань. Друкарні Чернігівського архієпископа Лазаря Барановича в Новгороді-Сіверському, пізніше Чернігові (потім діяла як друкарня Троїцько-Іллінського монастиря) представлені, відповідно, п'ятьма з 22 та шістьма з 17 видань. Із відображених у бібліографії 62 видань друкарні Супрасльського василіанського монастиря у відділі зберігаються 16. Продукція друкарні Яна Шеліги, який у різні роки працював у Добромилі, Львові, Яворові та Ярославі, представлена 17 із загальної кількості відомих бібліографії 90 видань.

Характерною особливістю розвитку книгодрукування на українських землях до кінця XVIII ст. було функціонування переважно одного друкарського осередку в межах певного населеного пункту чи монастиря. На цьому тлі яскраво виділяється Львів, у якому протягом понад двох століть одночасно чи змінюючи одна одну діяли 19 друкарень, що видавали продукцію латинським шрифтом. З невеликих львівських друкарень у відділі

¹ За надану інформацію про видання друкарні Бердичівського кармелітського монастиря висловлюю вдячність співавтору заявленого каталогу І. О. Ціборовській-Римарович.

на даний момент представлені видання Павла Щербича – обидва, Матвія Гарвольчика – одне з трьох, Лаврентія-Василя Малаховича – одне з двох, Якова Мосцицького – чотири з десяти, Войтіха Мільчевського – одне з трьох, францисканського монастиря – два з 22, з більш потужних друкарень: Михайла Сльозки – п'ять із 32, Павла-Йосифа Гольчевського – сім із 53, Івана Филиповича – 16 із 54, Шліхтинів – п'ять із 91.

Після закінчення роботи з описування всіх примірників деякі кількісні характеристики зазнають уточнень. Але вони значною мірою не змінять загальної картини у співвідношенні видань.

Одним із принципів при укладенні друкованого каталогу українських латиношрифтих стародруків із фонду ВСРВ НБУВ, на відміну від каталогу Я. Запаса, Я. Ісаєвича, прийнято принцип дослівного передавання повного тексту титулу без скорочень. При цьому застосовується певне осучаснення написання слів: редукуються зайві наголоси та великі літери, модернізується використання літер «и» – «v», уніфікуються окремі скорочення, які складно передати доступними графічними знаками. За необхідності перед назвою в квадратних дужках подається точна/уніфікована назва видання (або її початок). Бібліографічні описи містять формулу пагінації чи фоліації, сигнатури, фінгерпринти, перелік елементів художнього оздоблення, бібліографічні уточнення, примітки про авантитulli, склад видання, варіантність, мови видання (якщо їх декілька), посилання на бібліографію тощо. При необхідності подається інформація про дефектність примірників.

Робота над укладанням друкованого каталогу є одним з етапів дослідження та упорядкування фонду. Доводиться уточнювати деталі опису видань, атрибутовувати чи переатрибутовувати окремі примірники. В різний час роботи з фондом співробітники відділу встановили вихідні відомості цілого ряду видань, що дозволило як уточнити окремі позиції бібліографії, так і додати нові. Так, виявлено незафіксовані в каталозі Я. Запаса, Я. Ісаєвича п'ять видань друкарні Луцького домініканського монастиря¹, чотири видання друкарні Львівського єзуїтського колегіуму, чотири видання друкарні львівського братства Св. Трійці, по два видання друкарні Шліхтинів і друкарні Піллерів, одне видання друкарні Тадеуша Герика в Махнівці, шість видань друкарні Почаївського монастиря. Всі ці друки містять вихідні відомості на титульних аркушах, але були пропущені при укладанні каталогу українських стародруків. Відомості про деякі з видань введено в науковий обіг у публікаціях співробітників відділу [4; 6; 8].

¹ Описи примірників цих видань буде вміщено до каталогу «Видання друкарні Луцького домініканського монастиря (1787–1831) у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського», який готує до друку І. О. Ціборовська-Римарович.

Крім того, виявлено та атрибутовано ряд видань без вихідних відомостей, серед них дев'ять видань друкарні Львівського єзуїтського колегіуму, одне видання друкарні братства Св. Трійці тощо; також уточнено місце друку для видань, зафіксованих у каталозі Я. Запаска, Я. Ісаєвича як львівські без вказівки друкарні: трьох видань друкарні Львівського єзуїтського колегіуму [5], двох видань друкарні Івана Филиповича, чотирьох видань друкарні братства Св. Трійці, одне з яких було помилково визначене як друк Шліхтинів.

Уточнено відомості щодо окремих помилково описаних видань. Так, складові частини видання друкарні Івана Филиповича 1760 р. «Niebo podobną Synowi Boskiemu chwałą w nadgrodeż zasług oddaną Nayswiętszey Bogarodzicy Pannie Maryi iasnieiące» Клеменса Ходикевича, а саме передмова та дві проповіді під назвами «Podział dwoiakiey chwały podobney Synowi Boskiemu... Bogarodzicy» та «Pierwszy adorator anielskiego chleba... S. Michał Archanioł», виголошені, відповідно, в 1754 та 1757 рр., описані в бібліографії як окремі видання, проповіді – як анонімні [1, 1898, 2029, 2152; 9, т. 12, с. 65, т. 14, с. 188–189, т. 24, с. 416]. Тимчасом на те, що ці компоненти пов'язані між собою, вказує автор у передмові-присвяті архidiaконові львівської архикапітули Степанові Мікульському, пишучи про те, що присвячує адресатові свої проповіді на честь Марії та Архангела Михаїла. Крім того, проповіді мають спільний сигнатурний ряд, а серед елементів художнього оздоблення, якими прикрашене видання, є кінцівка, відтиснена наприкінці всіх трьох складових. Бібліографічний опис видання та примірників у каталозі на даному етапі має такий вигляд:

Chodykiewicz, Klemens (1715–1797)

Niebo podobną Synowi Boskiemu chwałą w nadgrodeż zasług oddaną Nayswiętszey Bogarodzicy Pannie Maryi iasnieiące Jasnie Wielmoznemu Nayprzewielebnieyszemu Jmci xiędzu Szczepanowi z Mikulicz Mikulskiemu, juris utriusq; doktorowi, archidyakonowi archikapituły lwowskiey, administratorowi generalnemu sede vacante arcybiskupstwa lwowskiego, kustoszowi stanisławowskiemu, proboszczowi kołomyjskiemu, y buskiemu, sacra autoritate apostolica protho notaryuszowi utworzone Na publiczny widok przez x. Klemensa Chodykiewicza S. T. lektora chronologa Prowincyi Ruskiey Zakonu Kaznodzieyskiego pokazane roku Pańskiego 1760. We Lwowie w Drukarni Jana Filipowicza J. K. M. Typ.

[31] k. : graw. ; 2°. Сигнатури: [1],(a),(b),(a₂),(c),[1],A–M²,[1]. Фінгерпринт: a.o- p.is y-em носи С 1760А.

Друк на титулі у дві фарби, гравюра з гербом (мідерит), ініціали, заставки, кінцівки.

Склад видання: присвята та 2 проповіді («Podział dwoiakiey chwały podobney Synowi Boskiemu... Bogarodzicy», 1754; «Pierwszy adorator anielskiego chleba», 1754).

skiego chleba... S. Michał Archaniol», 1757), описані в бібліографії як окремі анонімні видання. Проповіді мають окремі авантажули.

Звороти аркушів [1], [6], А, Н, [31] – чисті.

Шифри примірників: In 4102(1), In 4103(1)

Запаска, Ісаєвич, 1898, 2029, 2152; *Estreicher*, t. 12, s. 65, t. 14, s. 188–189, t. 24, s. 416.

Джерелознавча робота зі стародруками дозволила в ряді видань виділити два чи більше варіантів, про які в бібліографії в більшості випадків немає інформації. Варіантність визначається текстом титульного аркуша, набором тексту, присвятами кільком різним адресатам, наявністю чи відсутністю герба або портрета на звороті титульного аркуша, різною комплектацією складових частин видання тощо.

Видання 1758 р. твору «Chwała krzyza wielorakiemi łaskami w cudownym Milatynskim ukrzyżowanym Zbawicielu uwielbiona», описане в каталозі Я. Запаска, Я. Ісаєвича як анонімне та визначене як львівське зі знаком запитання [1, 2057], є варіантом видання твору Ігнація від Діви Марії Янгольської, що під назвою «Zrzodło zywota wiecznego» виходило в друкарні Івана Филиповича в 1757 та 1758 рр. [1, 2026, 2058; 9, т. 18, с. 556–557]. У виданні «Chwała krzyza» міститься дозвіл на друк, виданий на твір Ігнація від Діви Марії Янгольської «Zrzodło zywota wiecznego». У каталозі бібліотеки Варшавського університету, який зберігає всі три версії, зазначено, що видання «Chwała krzyza» ідентичне з виданням «Zrzodło zywota wiecznego» 1758 р. за винятком титулу та доданих присвяти та гравюри з гербами.

Почаївське видання твору Й. Ісаковича «Iosaphatidos» (1748) вийшло в двох варіантах оформлення титулу: А – без фрази «cum facultate superiorum» і місця видання; В – із додрукованими фразою «cum facultate superiorum» і місцем видання «Typis S. R. M. Conventus Poczajoviensis O. S. Basilii M.». У каталозі Я. Запаска, Я. Ісаєвича [1, 1639] ідеться лише про другий варіант. У фонді ВСПВ зберігаються два примірники, причому один із них (варіант А) надрукований на папері високої якості, другий (варіант В) – навпаки, на досить низькоякісному папері.

У виданні друкарні Івана Филиповича 1755 р. твору С. Д. Клечевського «Socius viatorum Deus T. O. M. per brevia colloquia ad modum Meditationum itinerantibus adiunctus» виділяється щонайменше три варіанти, які відрізняються наявністю чи відсутністю перед назвою слів «Laudetur Jesus Christus», присвяти, ліцензії, набором у 1-му рахунку тощо. У каталозі Я. Запаска, Я. Ісаєвича [1, 1938] за кількістю сторінок у першому рахунку вміщений варіант без присвяти, в каталозі К. Естрайхера [9, т. 19, с. 276] – навпаки, з присвятою, в примітці же вказано, що бібліографу відомий також інший примірник без присвяти. У ВСПВ зберігаються два примірники, що є двома різними варіантами видання. Бібліографічний опис видання та примірників:

[Kleczewski, Stanisław Dominik] (1714–1776)

[Socius viatorum Deus]

Laudetur Jesus Christus. Socius viatorum Deus T. O. M. per brevia colloquia ad modum Meditationum itinerantibus adiunctus a quodam religioso Ord: Minorum S. P. Fran. Reformatorum, Custodiæ Russiæ alumno. Anno quo Deus viam mortalitatis nostræ ingressus est. MDCCLV. (1755). Leopoli Typ: apud I. Filipowicz S. R. M. Sculptorem.

[10], 400 [i. e. 310], [5] p. ; 12°. Сигнатури: [2],A–N¹²,O². Фінгерпринт: p:is t,t, i,t. Copu 3 1755R Var.B.

Socius viatorum Deus T. O. M. per brevia colloquia ad modum Meditationum itinerantibus. Adiunctus a quodam religioso Ord: Minorum S. P. Fran. Reformatorum, Custodiæ Russiæ alumno. Anno quo Deus viam mortalitatis nostræ ingressus est. MDCCLV. (1755) Leopoli Typ: apud I. Filipowicz S. R. M. Sculptorem.

[18], 400 [i. e. 310], [5] p. ; 12°. Сигнатури: 6,A–N¹²,O². Фінгерпринт: ono- p:is i,t. Copu 3 1755R Var.C.

Кінцівки, виливні прикраси.

Передмова підписана F. S. K. R. (Frater Stanislaus Kleczewski Reformatus). Декілька варіантів видання відрізняються наявністю перед назвою слів Laudetur Jesus Christus, ліцензії, присвяти, набором у 1-му рах. тощо (в бібліографії варіанти чітко не розрізнені).

Шифри примірників: In 5719, In 5724

Примірник In 5719. Варіант В – із словами Laudetur Jesus Christus перед назвою, з ліцензією, без присвяти. Деф.: немає Menda emenda (перелік помилок на 3 арк. наприкінці).

Примірник In 5724. Варіант С – без слів Laudetur Jesus Christus на титулі, з присвятою, з ліцензією. Деф.: немає Menda emenda (перелік помилок на 3 арк. наприкінці).

Запаско, Ісаєвич, 1938; Estreicher, t. 19, s. 276.

Панегіричний твір Бонавентури від св. Станіслава «Połow do wiecznosci dwoch iednorozcow w sławnym zwierzyncu, Ich Mściow PP. Fredrow» (Львів, друкарня Я. Мосцицького, 1671) було видано з двома різними присвятами: Анджею Максиміліану Фредру та Войцеху зі Снопкова Снопковському. В каталозі Я. Запаска, Я. Ісаєвича [1, 494] про варіанти даних немає, у каталозі К. Естрайхера [9, т. 13, с. 248] вказано лише варіант із присвятою А. М. Фредру. Два примірники ВСПВ мають присвяту А. М. Фредру, один – В. Снопковському.

Подібним чином із двома різними присвятами, до того ж – на різній кількості аркушів, у 1751 р. у друкарні братства Св. Трійці вийшов переклад польською мовою твору Я. Скорського «Lech Polski». Варіант ВСПВ із присвятою Гумецьким, без герба на звороті титульного аркуша, в бібліографії не вказаний [1, 1779; 9, т. 28, с. 185]. За електронними каталогами

інших книгозбірень відомо про існування примірників твору з присвятою Гумецьким із надрукованою гравюрою з гербом.

Наявністю чи відсутністю гравюр на звороті титульних аркушів визначаються також варіанти ряду інших видань друкарні братства Св. Трійці. Так, із двох примірників видання булл папи Бенедикта XIV (1760) [1, 2150; 9, т. 12, с. 467] один має герб на звороті титульного аркуша, другий не має. Примірник твору М. Сікорського «Honor cum debito cultu V. Stanislao Casimiriensi Polono» (1761) не містить на звороті титулу гравюри з портретом адресата панегірика, зазначеного в бібліографії [1, 2230; 9, т. 28, с. 91].

Видання твору П. Пясецького «Praxis Episcopalis» (Львів, друкарня братства Св. Трійці, 1758) за бібліографією [1, 2068; 9, т. 24, с. 233] у третьому рахунку повинне мати 179 нумерованих сторінок. Однак один із примірників ВСРВ має 124 сторінки (помилкова колонцифра: 324). Решта примірників (чотири) з пагінацією 179 сторінок розпадається на дві групи в залежності від нумерування сторінок у друкованій пагінації.

Твір «Wyprawa na tamten świat duszy to iest akty zebrane do dyspozycyi chorych służące», виданий у друкарні Павла-Йосифа Гольчевського в 1742 р., за бібліографією [1, 1447; 9, т. 33, с. 446] має обсяг 6 нумерованих, 207 нумерованих і 3 нумерованих сторінки. Два примірники ВСРВ із такою пагінацією мають титул і його зворот, надруковані в дві фарби. При зіставленні з третім примірником виявилось, що останній майже тотожний двом першим (співпадають перше та останнє слова на кожній сторінці до сторінки 169 включно), але при його друку червона фарба не використовувалася, він має коротший титул, іншу кінцівку на сторінці 169 та інший текст на сторінці 170, яка є для нього останньою. Цей коротший варіант у бібліографії не вказаний. Бібліографічний опис видання та примірників:

[Wyprawa na tamten świat duszy to iest akty zebrane do dyspozycyi chorych służące]

Wyprawa na tamten świat duszy to iest akty zebrane do dyspozycyi chorych służące, z przydatkiem suplementow, konwoju, y przykładow szczęśliwey smierci świętych pańskich. Także są niektore sakramenta kościelne wzięte z Agendy dla wygody y lekkości kapłanom swieckim przy miasteczkach y wsiach zostaiącym potrzebne, ktore łatwo w Regestrze znaydziesz. Z dozwoleniem starszych do druku podane, roku pańskiego 1742. We Lwowie w Drukarni Pawła Jozefa Golczewskiego J. K. Mości Uprzywileiowanego Typografa.

[6], 207, [3] s. ; 8°. Сигнатури: [4],A⁴,B-N⁸,O⁴. Фінгерпринт: i-m, s,s& y,ał doba 3 1742A Var.A.

Wyprawa na tamten świat duszy to iest akty zebrane do dyspozycyi chorych służące, z przydatkiem suplementow, konwoju, y przykładow szczęśliwey smierci świętych pańskich. Z dozwoleniem starszych do druku podane,

roku pańskiego 1742. We Lwowie w Drukarni Pawła Jozefa Golczewskiego J. K. Mości Uprzywilejowanego Typografa.

[6], 170 s. ; 8°. Сигнатури: A–L⁸. Фінгерпринт: i-m, s,s& y,ał doba 3 1742A Var.B.

Ініціали, кінцівки, виливні прикраси.

Автором вважають Й. Б. Хмельовського, в бібліографії описується під назвою. Текст польською мовою, окремі фрагменти – латинською, німецькою, литовською мовами.

Два варіанти набору з двома титулами, зі співпаданням першого та останнього слів на кожній сторінці (до с. 169 включно), в 1-му варіанті на титулі та звороті друк у дві фарби, різні кінцівки на с. 169, різний текст на с. 170, яка є останньою для варіанта В. Варіант В у бібліографії не вказано.

Шифри примірників: In 1292, In 5751, In 6322(1)

Примірник In 1292. Варіант А. Деф.: немає с. 105–128.

Примірник In 5751. Варіант В.

Примірник In 6322(1). Варіант А.

Запаско, Ісаєвич, 1447; Estreicher, t. 33, s. 446.

Видання «Początek y koniec solennego trzydniowego nabożeństwa, pod czas introdukcji błogosławionego Józefa Kalasancjusza... to iest dwa kazania» (Львів, друкарня братства Св. Трійці, 1750) [1, 1728; 9, т. 18, с. 635, т. 24, с. 388] складається з присвяти та двох проповідей різних авторів: З. Блендовського «Kazanie pierwsze w kościele parochialnym złoczowskim przy wyniesieniu obrazu do kościoła xx. Scholarum Piarum w sobotę przed zielonemi świętami» та В. Тишковського «Kazanie ostatnie na konkluzji solennych niesporow y całego aktu introdukcji we wtorek święteczny». У фонді ВСРВ це видання представлене у вигляді першої та другої проповідей, які розрізнено, без титульних аркушів вшити в два різні конволюти. Перша проповідь оформлена так, що має заголовок, у якому зазначено її авторство. Друга проповідь заголовка не містить, на його місці відтиснено заставку. В каталозі Я. Запаска, Я. Ісаєвича зафіксована позиція [1, 1672], яка, можливо, відповідає окремому виданню тієї ж проповіді З. Блендовського під назвою «Beatyfikacya B. Jozefa od Matki Boskiej Kalasancjusza, fundatora Zakonu Szkół podoznych od Benedykta XIV... R. 1748... ogłoszona» (Львів, друкарня братства Св. Трійці, [не раніше 1749 р.]; примірник Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника) з тією ж кількістю аркушів плюс один титульний. У каталозі К. Естрайхера [9, т. 13, с. 165] наявна така окрема позиція: Włodowski Z. Kazanie pierwsze w kościele parochialnym złoczowskim... (без титулу), що, напевно, відповідає частині видання «Początek y koniec solennego trzydniowego nabożeństwa», на яке, крім того, в різних томах – на назву та на персоналію,

є дві самостійні бібліографічні статті. З доступних в Інтернеті бібліографічних відомостей найбільш інформативними є дані каталогу Курницької бібліотеки з доданою електронною копією, зробленою з примірника, який не має титулу та присвяти, але містить обидві проповіді. В цьому примірнику обидві проповіді мають заголовок перед текстом. Можливо, проповідь В. Тишковського виходила також окремим виданням, у якому назва містилася на титулі, а тому не було потреби розміщувати заголовок перед текстом – саме так оформлено примірник ВСРВ. Однак у бібліографії немає відомостей про окреме видання проповіді В. Тишковського. Тож це питання потребує подальших досліджень.

Подамо ще два приклади бібліографічних описів видань і примірників, у першому з яких представлено видання без вихідних відомостей:

Expectatio Poloniæ dignitas trabeata illustrissimi & excellentissimi D. D. Michaelis de Czac Czacki castellani vołhyniæ ad solennem ejus metropolis, suæq; simul curulis ingressum; publica omnium satisfactione, applausu, lætitia; absoluta, ineunte triumphorum societatem obligato mecænatis amplissimi gratiis, Collegio Luceoriensi Societatis Jesu. Anno expectatæ salutis. 1740. [Leopoli, Typis Collegii Societatis Jesu].

[19] f. : grav. ; 2°. Сигнатури: [3],А–Н². Фінгерпринт: e-m- s.o- isiaë nibe C 1740A.

Гравюра з гербом (мідерит), ініціали, заставка, кінцівка, виливні прикраси.

Вихідні дані визначено за каталогом Я. Запаска, Я. Ісасвича та художнім оформленням.

Шифри примірників: In 4195(17), In 4296(11), In 6521(4)

Запаско, Ісасвич, 1377; Estreicher, t. 14, s. 504–505.

Duńczewski, Stanisław Józef (1701–1767)

Heraclitus fata deplorans funeralia, olim celsissimi illustrissimi & excellentissimi Domini D. Josephi Vandalini, Sacri Romani Imperij & in Magna Konczyce ac Ossownica comitis Mniszech castellani cracoviensis equitis Aquilæ Albæ; postquam illius pro fide, rege & lege exantlati corporis exuvia tumularentur, nomine Universitatis Zamoscensis per M. Stanislaum de Lazy Dunczewski iuris utriusq; doctorem matheseos professorem ordinarium, Supremi Tribunalis Regni geometram iuratum, in perpetuum immortalis gloriæ testimonium, ex mortalibus favillis excitatus. Anno Domini 1747. die 25 Septembris. Typis Academicis Universitatis Zamoscensis. [Zamoscia, 1747].

[37] f. ; 2°. Сигнатури: [3],А–R². Фінгерпринт: umNI diia o.o, Trme C 1747A.

Ініціали, кінцівка, виливні прикраси. Маргіналії.

На аркуші Q заголовок останньої частини польською мовою: Fenix purpurowemi Iasnie Oświeconego Konczyca piorami ozdobiony, z smertelnego ogniow pogrzebowych popiołu, niebu odrodzony Iasnie Wielmożny Imc Pan August Wandalin s. p. rzymskiego na Wielkich Konczycah y Ossownicy

hrabia Mniszech, podkumorzyc Wielkiego księstwa Litewskiego, starosta szczurowiecki, nieodrodzony Orła Polskiego potomek, wiecznym słońca przedwiecznego światłem ukontentowany. D. O. M.

Текст латинською та польською мовами.

Шифри примірників: In 4294(17), Elz 18(5)

Примірник In 4294(17). Перед титульним аркушем вшито мідерит (деф.: немає нижньої третини) із зображенням Юзефа Мнішка, не зазначений у бібліографії у складі видання.

Estreicher, t. 15, s. 372.

Каталог укладається за географічно-хронологічним принципом: видання групуються за місцем друку, в межах географічної назви – за друкарнями, в межах друкарні – за хронологією, в межах року – за абеткою. Видання друкарень у сучасних державних кордонах України будуть формувати першу частину каталогу. Наприкінці частини вміщуватимуться українські видання з невизначеним місцем друку, а також вірогідно українські. Видання друкарень на етнічних українських землях буде виділено в другу частину. Окремим списком у якості додатка – видання із зазначеним місцем друку як українські, а насправді видані поза межами українських територій (виявлено два). Для зручності користування до каталогу планується укласти алфавітний і хронологічний покажчики видань окремо для кожної з частин, загальний покажчик стародруків за друкарнями, іменний покажчик, список скорочень назв бібліографічних джерел тощо.

Вивчення стародруків у складі мільйонних фондів НБУВ – це тривала та копітка робота. Виявляються нові примірники, а з ними часом стають відомими нові особливості вже досліджених, здавалося б, видань. Іноді вдається віднайти невідоме бібліографії видання. Новий каталог українських стародруків, робота над яким триває, в майбутньому повинен полегшити дослідницьку працю як співробітників даного спеціалізованого відділу НБУВ, так і широкого кола науковців.

Список використаних джерел

1. Запаско Я. П., Ісаєвич Я. Д. Пам'ятки книжкового мистецтва : каталог стародруків, виданих на Україні : у 2-х кн., 3-х ч. Львів : Вища школа, 1981–1984.
2. Каталог інкунабул / уклад. Б. І. Зданевич ; упоряд. Г. І. Ломонос-Рівна. Київ, 1974. 252 с.
3. Каталог палеотипов из фондов Центральной научной библиотеки им. В. И. Вернадского НАН Украины / сост. М. А. Шамрай. Киев : Наук. думка, 1995. 550 с.
4. Киселев Р. Е. Издания Почаевского Успенского монастыря в отделе старопечатных и редких книг Национальной библиотеки Украины им. В. И. Вернадского // Федоровские чтения. Москва, 2005. С. 380–387.

5. Рудакова Ю. К. Видання без вихідних даних друкарні Львівського єзуїтського колегіуму XVIII ст. у фонді Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2017. Вип. 47. С. 177–193.
6. Ціборовська-Римарович І. О. Рідкісне видання XVIII століття друкарні Луцького домініканського монастиря у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського // Наук. пр. Нац. б-ки України імені В. І. Вернадського. Київ, 2003. Вип. 10. С. 149–156.
7. Шамрай М. А. Альдини в бібліотеках України : каталог. Київ : Академ-періодика, 2008. 144 с.
8. Ciborowska-Rymarowicz I. Druki wydane na terenach Rzeczypospolitej od XV do pierwszej połowy XIX wieku w zbiorach Ukraińskiej Biblioteki Narodowej im. W. Wiernadskiego : Przegląd i charakterystyka wydań rzadkich // Libri separati. Inspiracje do badań nad starodrukami polskimi w bibliotekach Rosji, Białorusi, Ukrainy i Litwy / Patronat merytoryczny : Centrum Badawcze Bibliografii Polskiej Estreicherów w UJ. Kraków : Collegium Columbinum, 2010. S. 91–99.
9. Estreicher K. Bibliografia Polska. Kraków, 1882–2007. T. 8–35.

References

1. Zapasko, Ya. P., Isaievych, Ya. D. (1981–1984). *Pamiatky knyzhkovoho mystetstva: kataloh starodrukiv, vydanykh na Ukraini* [Monuments of book art: catalogue of old printed books published in Ukraine]: *Books 1–2*. Lviv: Vyshcha shkola. [In Ukrainian].
2. Zdanevych, B. I. (Comp.). (1974). *Kataloh inkunabul* [Catalogue of incunables] (H. I. Lomonos-Rivna, Comp.-Ed.). Kyiv. [In Ukrainian].
3. Shamrai, M. A. (red.) (1995). *Katalog paleotipov iz fondov Tcentralnoi nauchnoi biblioteki im. V. I. Vernadskogo NAN Ukrainy* [Catalogue of paleotypes from the funds of Vernadsky Central Scientific Library of the NAS of Ukraine]. Kyiv: Naukova dumka. [In Russian].
4. Kiselev, R. E. (2005). Izdaniia Pochaevskogo Uspenskogo monastyria v otdele staropchatnykh i redkikh knig Natcionalnoi biblioteki Ukrainy im. V. I. Vernadskogo [Editions of Holy Dormition Pochaiv Monastery in the Department of Old-Printed and Rare Books of Vernadsky National Library of Ukraine]. In *Fedorovskie chteniia* [Fedorov reading] (pp. 380–387). Moscow. [In Russian].
5. Rudakova, Yu. K. (2017). *Vydannia bez vykhidnykh danykh drukarni Lvivskoho iezuitskoho kolehiumu XVIII st. u fondi Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho* [Editions without publisher's imprint of Lviv Jesuit College printing-house of the 18th century in the funds of Vernadsky National Library of Ukraine]. In *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho* [Scientific works of Vernadsky National Library of Ukraine], Is. 47, pp. 177–193. Kyiv. [In Ukrainian].
6. Tsiborovska-Rymarovych, I. O. (2003). *Ridkysne vydannia XVIII stolittia drukarni Lutskoho dominikanskoho monastyria u fondakh Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho* [Rare edition of the 18th century of Lutsk Dominican Monastery printing-house in the funds of Vernadsky National Library of Ukraine]. In *Naukovi pratsi*

Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho [Scientific works of Vernadsky National Library of Ukraine], Is. 10, pp. 149–156. Kyiv. [In Ukrainian].

7. Shamrai, M. A. (2008). *Aldyny v bibliotekakh Ukrainy: kataloh* [Aldines in libraries of Ukraine: catalogue]. Kyiv: Akadempriodyka. [In Ukrainian].

8. Ciborowska-Rymarowicz, I. O. (2010). Druki wydane na terenach Rzeczypospolitej od XV do pierwszej połowy XIX wieku w zbiorach Ukraińskiej Biblioteki Narodowej im. W. Wiernadskiego: Przegląd i charakterystyka wydań rzadkich. In *Libri separati. Inspiracje do badań nad starodrukami polskimi w bibliotekach Rosji, Białorusi, Ukrainy i Litwy* (pp. 91–99). Kraków: Collegium Columbinum. [In Polish].

9. Estreicher, K. (1882–2007). *Bibliografia Polska*, T. 8–35. Kraków. [In Polish].

Yuliia Kostiantynivna Rudakova,

Doctor in the field of Humanities,

Senior Research Fellow of the Department of Old and Rare Books,

Institute of Book Studies, Vernadsky National Library of Ukraine

e-mail: vsrv@nbuv.gov.ua

Printed catalogue of Ukrainian Roman font old-printed books of the 16–18th centuries: exploration and popularization of Vernadsky National Library of Ukraine funds

The article announces a new printed catalogue of Ukrainian Roman font old-printed editions, which is being prepared in the Old and Rare Books Department of Vernadsky National Library of Ukraine. The catalogue is based on editions from the Old and Rare Books Department. Books from other departments of the library would be catalogued on further stage of the research.

The importance of such catalogue is doubtless, as the existing catalogue of Ukrainian old-printed editions of Ya. Zapasko and Ya. Isaievych is incomplete, has some lacunas and imprecisions. Besides that, the new catalogue would contain data on old-printed editions, published not only within modern state borders of Ukraine, but also within ethnical Ukrainian territories, which are now parts of Belarus and Poland.

The catalogue is arranged by a geographic chronological principle and it will be divided in two parts. The first part will include editions of printing-houses from the bounds of modern state borders of Ukraine. The second part will contain editions of printing-houses from ethnic Ukrainian territories. Chronologically the catalogue would cover editions from 1563 to 1800 inclusively. For user convenience, several indexes will be added to the catalogue.

In the process of work on the catalogue, date-lines of significant numbers of editions were attributed, variants of some editions, not mentioned in bibliography, were found. Bibliographical descriptions of editions in the catalogue will contain information on pagination or foliation, signatures, fingerprints, notes on the content of editions, variants, elements of art decoration. Where necessary, the defectiveness of copies will be defined. The article presents several examples of bibliographical description of editions and copies, made for the catalogue.

Key words: printed catalogue, Ukrainian old-printed editions, Roman font editions, attribution of old-printed editions.

Юлия Константиновна Рудакова,

*кандидат исторических наук, старший научный сотрудник
отдела старопечатных и редких изданий Института книговедения
Национальной библиотеки Украины им. В. И. Вернадского
e-mail: vsrv@nbuv.gov.ua*

Печатный каталог украинских латинишрифтных старопечатных книг XVI–XVIII вв.: исследование и популяризация фондов Национальной библиотеки Украины им. В. И. Вернадского

Анонсируется новый печатный каталог украинских латинишрифтных старопечатных книг, составляемый в отделе старопечатных и редких изданий Национальной библиотеки Украины им. В. И. Вернадского. В каталоге будут отражены экземпляры изданий, хранящиеся в отделе старопечатных и редких изданий. Другие отделы библиотеки будут охвачены каталогизацией на следующем этапе работы с соответствующими изданиями.

Актуальность такого каталога несомненна, поскольку существующий каталог украинских старопечатных изданий Я. Запаско и Я. Исаевича неполон, содержит пропуски и неточности. Кроме того, новый каталог будет содержать сведения о старопечатных изданиях, напечатанных не только в современных государственных границах Украины, а и на этнических украинских территориях, ныне входящих в состав Беларуси и Польши.

Каталог составляется по географически-хронологическому принципу и будет разделен на две части. Первую часть сформируют издания типографий в современных государственных границах Украины, вторую – издания типографий на этнических украинских территориях. Хронологически каталог охватит издания от 1563 до 1800 г. включительно. Для удобства пользования каталогом планируется составить ряд указателей: алфавитный, хронологический, именной и др.

В процессе работы над каталогом атрибутированы выходные данные целого ряда изданий, установлена вариантность некоторых изданий, не отображенная в библиографических указателях. Библиографические описания изданий в каталоге будут содержать сведения о пагинации или фолиации, сигнатурах, фингерпринты, примечания о составе изданий, вариантности, элементах художественного оформления. При необходимости будет отображена дефектность экземпляров. В статье представлено несколько примеров библиографического описания изданий и экземпляров, составленных для каталога.

Ключевые слова: печатный каталог, украинские старопечатные издания, издания латинским шрифтом, атрибуция старопечатных изданий.

*Статья подготовлена 11 квітня 2018 року;
подана до друку 18 квітня 2018 року.*